

S T A R O S T

U polumračnoj sobi, u kući mojih roditelja (to se desilo jednog nedeljnog poslepodneva), uzbuđeno, užurbano, gotovo bez predaha spremala sam svoje stvari u putnu torbu.

Dok sam ja grozničavom, vrtoglavom brzinom, bez rasporeda i reda, mehaničkim pokretima ruku ubacivala svoje stvari u široko rastvorenu putnu torbu, kroz trokrilno ogledalo posmatrala sam, s trenutka na trenutak, dragi lik svoje majke.

Sa svojom belom kosom, uredno začešljanom u „pundu”, krupnim plavim očima, u cicanoj haljini, ruku skrštenih na krilu, sedela je ona na naslonjači od pletene slame, tiha, blaga, nežna i dobra, kao da se u svetu u tom času ništa naročito ne zbiva, kao da je sve cnako ostalo kako je juče bilo, kao da nepomućeni mir vlada svuda i na svakom mestu, a i pod krovom njenoga doma isto tako.

— Spasite se, dobri ljudi. Pođite sa mnom... Nemci su ovde samo malo dana, a već su, vidite i sami, silu lomova oko sebe stvorili...

A majka, uzdahnuvši duboko, sa izrazom lica nekoga kome dosađuju i koga bespotrebno uznemiravaju, reče:

— Već je odlučeno, ćerko: tu ćemo ostati. Kuda da se uputimo sada nas dvoje starih? Zar u tuđinu, drugima i sebi na teret da padnemo? To mi nećemo. Živećemo ovde, u getu, sa svima ostalima. Kako drugima, tako će i nama biti. Po kojoj pravednosti nama da bude bolje nego drugima?

Moja je majka pouzdano verovala u priču o getu o kome se tih dana Beogradom pronela vest, a da ni ona, ni mnogi drugi koji su se pouzdali u ovo obećanje i s takvom se svojom sutrašnjicom pomirili, ni slutili nisu da je ta cinična laž namerno bila ubačena među njih da ih dovede u što veću zabludu, da ih zaslepi što crnjim mrakom, da ih nespremne za bilo koju vrstu odbrane ulovi u svoje mreže i tu zaplete tako da se nemoćno koprcaju...

U jednom trenutku zatišja ovog uzbuđljivog razgovora između mene i majke, i moj je otac našao prilike da ubaci svoje reči objašnjenja i opravdanja za tvrdoglavu upornost kojom su i on i majka odbijali svaki moj predlog i svako moje nastojanje da im pomognem.

Gledajući me preko svojih naočara, iskosa, s visine, obraćajući se meni kao da razgovara sa svojim nedoraslim, neodgovornim detetom, rešio se moj otac da me ubedi u zrelost svojih misli, kojima se, dakako, nije smeo iznaći prigovor:

— Zašto da idemo bilo kuda iz našega Beograda u kome smo se rodili i gde su nam i roditelji, i dedovi i pradedovi i čukundede živeli i umirali još pre više vekova? Zar otići odavde, — govorio je moj otac sve žešćim i izrazitijim dizanjem glasa, — ne bi na neki način značilo sebe optužiti za krivice koje nismo skrivili? Ne, ja neću nikuda da se maknem sa svoje rodne grude. Nju sam ja, kada je god to trebalo, s puškom u ruci branio od dušmanina... Prošloga rata borio sam se na Solunskom frontu. A ovoga sam rata opet, kao vojni blagajnik, od nekih razularenih vojnih jedinica, u času kada je već naša vojska bila od neprijatelja razbijena — spasao kasu sa mnogo novaca. Kad sam kasu s parama predao komandantu puka, on mi je obećao nagradu: najveće vojno odlikovanje! „Ne brini, prijatelju, taj sačuvani novac tvoja je zasluga, pa kada tome i pravo vreme dođe, i orden će biti tvoj!” Jest, to mi je on rekao u komandi mesta, i na očigled sviju me tamo zagrlio i poljubio kao da sam mu rođeni brat.

Dok je to moj otac sa zanesenošću i ushićenjem pričao, opazila sam: suzile su mu oči... Da to svoje nedolično stanje od mene prikrije, nameštao je nervoznim pokretima ruku labave naočare koje su mu klizile niz nos...

... — Eto, ćerko, — produžio je moj otac svoje pripovedanje šmrćući, gutajući suze zajedno s rečima koje mi je upućivao. — Pogledaj, već sam jedan orden zaslužio. Gle! To je ova biblijska zvezda koju vidiš na mojim grudima. Za njim će i drugi doći. Vrlo brzo. Ima nade. Pre nekoliko dana, dok sam pred kućom čistio ulicu, neki moj stari drug, general u penziji, obazrivo mi je prišao i na brzinu u uvo prišapnuo: „Da se ne žalostiš i ne gneviš na svoju Solomunovu zvezdu. Biće ona uskoro zamenjena Karadordevom...” To mi je moj prijatelj, stari ratnik i borac kazao, a zatim je otšmugnuo ulicom kao senka koju niko nije video... Ja sam za njime posle toga još dugo, dugo gledao, i znao sam da je on istinu govorio, i da će sve baš tako biti kako je on kazao...

... — A nije, sinko, i ne može biti sve cnako kako ti misliš i govoriš, — nastavio je zatim moj otac obraćajući se izravno meni s izrazom negodovanja na licu. — Ti preteruješ. I sve preuveličavaš. Razume se da nije ni onako kako tvoja majka zamišlja i na što se ona oslanja. Njene su pretpostavke slabo obezbeđene. Po mom mišljenju (te je reči moj otac naglasio razvedrivši lice), zdrava se stvarnost u tome sastoji da će Švabu uskoro đavo da odnese, i da će on odavde morati otići brže nego što je došao... Samo još malo, samo još malecno, evo ovolicno! valja pričekati (reči „malo”, „malecno” i „ovolicno” moj je otac propratio izrazitim pokretom prstiju) pa će onda sve biti dobro. I sve će onda doći na svoje staro mesto. I sve će tada biti kako je nekada bilo...

Nakon svih mojih nastojanja, uzaludnih, da majku i oca urazumim — slikovito pred njima ukazujući na sav slomljeni život, na život bez sutrašnjice koji na njih čeka ako sa mnom ne otputuju — znala sam, uvidela sam: tu nema više šta da se očekuje, tu nema više šta da se traži... Nego, valja što pre otići. Kod kuće me s nestrpljenjem očekuju muž i dete. Oni su me s golemim strahom pustili da se uputim na ovaj opasni put znajući koliko sam i sama ugrožena. Da su me, dolazeći ovamo, vlasti s mojom lažnom putnicom uhvatile (takve lažne putnice imala sam u džepu za oca i majku!) logor bi bio najblaža kazna kojom bi me nagradile. A što bi još i drugo, svirepije i okrutnije moglo da me zadesi, bolje je o tome i ne misliti. Prolazeći kroz mnoge prepreke, trzavice i strahovanja svake vrste, kojima sam bila celim putem izložena, jasno sam nazrela kako bi otprilike mogla da izgleda takva pustolovina.

Završivši konačno pakovanje svoje putne torbe, ja sam jednom još pre odlaska kradom bacila pogled na svoje roditelje, pitajući se zabrinuto: kada ja budem otišla, kada oni budu ostali sami, bez ikoga svoga koji bi im se našao na pomoći u času kada oluje na njih navale, hoće li oni biti u stanju da nađu u sebi ma i jedan zapostavljeni krajičak nagona za samoodržanjem i najnezatniji delić volje da se bore za sebe same?

Ovo pitanje koje sam sada, na rastanku, samoj sebi postavila odgurnula sam od sebe bespovratno, svom silinom, uvidevši svu njegovu beskorisnost. Jasno je bilo: tu nema više šta da se pita, tu nema više čemu da se nada... Moji su roditelji, svako na svoj način, već izgubili vezu sa stvarnošću. I sa životom. Zapravo: oni su već mrtvi... Za njih se ništa više ne može učiniti. Njima samo treba reći: zbogom! Ono zbogom koje kida srce. Ono zbogom, nagoveštenje rastanka zauvek, koje više nikada neće doneti novo viđenje... Treba što pre okrenuti leđa i zakoračiti napred svojim putem: žalosno, ojađeno, kao ucveljeno siročće, ali, isto tako treba se uputiti svojim pravcem s osećanjem obaveze prema dužniku kome će jednoga dana da se isplati celi dug.